

علل و تبعات اجرای نشدن اصلاح ساختار بودجه

میلاذ میرا^۱

چکیده

به رغم تأکیدات مقام معظم رهبری بر اصلاح ساختار بودجه، وجود برخی مشکلات مانع اصلاح ساختار بودجه شده است. از مهم ترین دلایل عدم اصلاح ساختار بودجه، می توان به وابستگی منابع بودجه عمومی دولت به درآمدهای نفتی، عدم اراده جدی برای افزایش درآمدهای مالیاتی و حذف معافیت های مالیاتی نامناسب، عدم شفافیت در فرآیند بودجه ریزی، وجود گروه های ذی نفع و تعارض منافع حزبی و ملی، تنظیم بودجه غیر کارشناسی و ناکارآمدی ترکیب درآمدهای مالیاتی در بودجه اشاره کرد. تجربه سال های اخیر نشان داده است که عدم اصلاح ساختار بودجه، در نهایت به کسری بودجه مزمن در اقتصاد کشور منجر شده که با توجه به نقش و اختیارات دولت در اقتصاد ایران، عملکرد بخش های مختلف اقتصاد کلان کشور را نیز تحت تأثیر قرار داده است. به منظور اصلاح ساختار بودجه کشور: (۱) اصلاح و تعدیل معافیت های مالیاتی، (۲) اعمال مالیات بر درآمد شخصی، (۳) گسترش پایه های مالیاتی، (۴) تصویب بودجه واقعی و نه کاغذی، (۵) تصویب بودجه شرکت های دولتی در لایحه بودجه سالانه، (۶) اصلاح فرآیند تصویب و تدوین قوانین بودجه و (۷) ارائه اصلاحیه بودجه و شفاف سازی در تخصیص اعتبارات در زمان مواجهه به کمبود اعتبارات پیشنهاد می شود.

واژگان کلیدی: اصلاح ساختار بودجه، درآمدهای مالیاتی، شفاف سازی، فرآیند تصویب و تدوین.

مقدمه

آن است که منابع درآمدی برای بودجه جاری کشور باید از محل مالیات ها و سایر درآمدهای غیرنفتی تأمین شود.

طرح اصلاح ساختار بودجه به دنبال دستور رهبر معظم انقلاب در آذرماه ۱۳۹۷ و با هدف تبدیل تهدید تحریم های ظالمانه دشمنان ملت ایران به یک فرصت تاریخی برای اقتصاد کشور و همچنین کاهش وابستگی بودجه به نفت، در دستور کار قرار گرفت. کاهش وابستگی به نفت و قطع امید از گشایش های اقتصادی با بهبود روابط با آمریکا مورد تأکید ایشان قرار دارد و همواره بودجه را عنصری مهم برای

ریشه بسیاری از مسائل و چالش های کنونی اقتصاد ایران در کاستی های نظام بودجه ریزی کشور نهفته است. به ویژه در سالیان اخیر و با تشدید تحریم های ظالمانه آمریکا و کاهش شدید درآمدهای نفتی، کسری بودجه دولت و روش های جبران آن، تبعات نامطلوبی بر شاخص های اقتصاد کلان کشور بر جای گذاشته است؛ لذا انجام اصلاحات ساختاری در بودجه، به یکی از مطالبات جدی رهبر معظم انقلاب تبدیل شده است که در سنوات اخیر به کرات بر آن تأکید داشته اند. نکته کلیدی در اصلاح ساختار بودجه

و سایر طلبکاران دولت در ایفای تعهدات خود دچار مشکل شده و این زنجیره بدهی، پیوسته در اقتصاد کشور گسترش یافته و به مشکلاتی همچون محدودیت‌های تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌ها و اضافه برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی بینجامد.

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها و موانع اصلاح ساختار بودجه در کشور، اولویت‌بخشی به هزینه‌ها و تعریف درآمدهای کافی برای پوشش هزینه‌ها می‌باشد. در فرآیند بودجه‌ریزی همواره در تدوین و تنظیم هزینه‌ها و منابع، اولویت‌بخشی با هزینه‌ها و مصارف بوده و تعریف منابع بر اساس این موضوع انجام شده است؛ درحالی‌که در بودجه‌ریزی باید منابع به صورت واقعی و از پیش تعریف‌شده باشد؛ این مسئله اغلب با محدودیت‌ها و تنگنایی در تأمین منابع همراه بوده و کسری بودجه را به‌عنوان یک چالش در ساختار بودجه کشور به‌دنبال داشته است.

محدودیت منابع و اولویت‌بخشی به هزینه‌ها به‌ویژه هزینه‌های جاری بدون تعریف و پیش‌بینی منابع واقعی باعث شده تا برنامه‌ریزان برای جبران این کسری، به سراغ اعتبارات عمرانی رفته و از سهم پیش‌بینی‌شده برای هزینه‌های عمرانی بکاهند و آن را به جبران کسری هزینه‌های عمومی و جاری اختصاص دهند. تداوم این وضعیت از یک‌سو تضعیف زیرساخت‌های توسعه اقتصادی را به‌دنبال داشته و از سوی دیگر، بی‌ثباتی در اقتصاد کشور را افزایش می‌دهد. از این‌رو، اصلاح ساختار بودجه در راستای حفظ و پایداری ثبات اقتصادی، ازجمله الزامات توسعه اقتصادی کشور به‌شمار می‌آید.

پیشرفت کشور دانسته و معتقدند باید بندناف بودجه از نفت قطع شود. بر اساس آنچه که در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مورد تأکید رهبر انقلاب می‌باشد، باید از درآمدهای مالیاتی بیشتر استفاده شود و سهم مالیات در منابع بودجه عمومی افزایش یابد.

در این گزارش به بررسی علت چرایی اجرایی نشدن اصلاح ساختار بودجه پرداخته می‌شود. در بخش اول ضرورت اصلاح ساختار بودجه مورد بررسی قرار می‌گیرد، بخش دوم به بررسی دلایل عدم اصلاح ساختار بودجه اختصاص یافته، بخش سوم به ملاحظات امنیت اقتصادی پرداخته شده و درنهایت، در بخش چهارم جمع‌بندی و پیشنهادها ارائه شده است.

۱. ضرورت اصلاح ساختار بودجه

وابستگی مستقیم بودجه به نفت و عدم مدیریت صحیح درآمدهای نفتی می‌تواند منجر به این موضوع شود که با افزایش یا کاهش درآمدهای نفتی، بودجه کشور و به‌تبع آن اقتصاد کشور دچار قیض و بسط شده و مرتباً دچار تورم و یا رکود اقتصادی می‌شود. بودجه دولت، علاوه بر آن‌که تأمین‌کننده کالاهای عمومی کشور و فراهم‌کننده زیرساخت‌ها می‌باشد، می‌تواند نقش تثبیت‌کننده یا بی‌ثبات‌کننده اقتصاد کلان را نیز ایفا نماید. برای مثال، انباشت بدهی‌های دولت به‌دلیل کسری بودجه بالا و مزمن می‌تواند منجر به تورم بالا و یا تلاطمات بازار بدهی در کشور شود. همچنین عدم ایفای کامل تعهدات دولت در بازپرداخت بدهی، آحاد اقتصادی را در سطح وسیعی دچار معضل می‌کند؛ زیرا باعث می‌شود تا پیمانکاران

۲. دلایل عدم اصلاح ساختار بودجه

برخی از کارشناسان اقتصادی معتقدند که اصلاح ساختار بودجه تنها به افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش سهم درآمدهای حاصل از فروش نفت در بودجه ختم نمی‌شود. در واقع زمانی ساختار بودجه اصلاح می‌شود که قواعد معیوب حاکم بر آن تغییر کند، چراکه تنها در این صورت است که حتی با برطرف شدن شرایط تحریمی نیز وابستگی مجدد به درآمدهای نفتی را به دنبال نخواهد داشت. این گروه از کارشناسان اقتصادی بر این باورند که در نظام بودجه‌ریزی ایران دو بازیگر اصلی وجود دارد؛ دولتمردان و نمایندگان مجلس. این بازیگران در چارچوب خاصی با در نظر گرفتن انگیزه‌ها و اهداف خود به پیشبرد بودجه از مرحله طراحی و تدوین تا تصویب آن در مجلس می‌پردازند. در این فرآیند باید اصول و قواعد معیوب را شناسایی کرده و برای اصلاح آن برنامه‌ریزی نمود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که برخی از مهم‌ترین دلایل عدم اصلاح ساختار بودجه در ایران، علی‌رغم تأکید فراوان مسئولان و کارشناسان بر ضرورت آن، به شرح زیر است:

- وابستگی منابع بودجه عمومی دولت به درآمدهای نفتی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن مجموع درآمدهای نفتی حاصل از فروش نفت و برداشت ۳۰ هزار میلیارد تومان از صندوق توسعه ملی، به عنوان سهم نفت از بودجه، سهم نفت از بودجه در سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۶ درصد بوده است که این موضوع

بیانگر غیرواقعی بودن کاهش وابستگی بودجه ۱۳۹۹ به نفت است. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که سهم نفت در بودجه سال ۱۴۰۰ نیز، با در نظر گرفتن صادرات روزانه ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه و استقرار از صندوق توسعه ملی، به ۵۰ درصد نیز می‌رسد. وابستگی بودجه ایران به درآمدهای نفتی سابقه‌ای بیش از چند دهه دارد. این وابستگی به تدریج و با افزایش قیمت نفت و در پی آن افزایش درآمدهای ایران بیشتر شده است. نفتی شدن بودجه باعث شده است تا دولت به مالیات‌دهندگان و نمایندگان آن‌ها در مجلس پاسخ‌گویی جدی نداشته باشد. این امر در عمل فساد سیاسی را در فرآیند بودجه‌ریزی تشدید کرده و به قدرتمند شدن گروه‌های ذی‌نفوذ منجر شده است. از طرف دیگر آسیب‌پذیری اقتصاد ایران را در مقابله با تحریم‌ها به دنبال داشته است. این امر در حالی است که بودجه‌ریزی باید با ملاحظه محدودیت‌ها و برای ناکارآمد کردن آن‌ها، برنامه‌ریزی شود. در واقع، بودجه‌ریزی در وضعیت دفاع اقتصادی باید ناظر به تهدیدهای اقتصادی باشد و موانع مربوط را برای کم‌اثر و بی‌اثر کردن تهدیدها از بین ببرد.

- عدم اراده جدی برای افزایش درآمدهای مالیاتی و حذف معافیت‌های مالیاتی نامناسب

متأسفانه در چند سال اخیر علی‌رغم وجود اجماع کارشناسی در ارتباط با راهکارهای افزایش درآمد مالیاتی، اراده جدی از جانب دولت و مجلس برای اصلاح قوانین این حوزه به چشم نمی‌خورد. کاهش برخی از معافیت‌های مالیاتی نابه‌جا مانند معافیت

ترجیح می‌دهند. در این شرایطی بازخواست دولت توسط مجلس به دلیل تهیه لایحه‌ای بدون اعمال تغییرات ساختاری عملاً امری بسیار دشوار به نظر می‌رسد. بیشتر نمایندگان، به جای آن که خود را در جایگاه حقیقی مجلس و نمایندگی ببینند، تنها به دنبال اختصاص بودجه و طرح‌های عمرانی به مناطق تحت نمایندگی خود به منظور کسب محبوبیت و اخذ آرا در دوره‌های بعد انتخابات می‌باشند. به عبارتی تلاش برای کسب محبوبیت و تعارض منافع ملی و محلی، یکی از موانع جدی مطالبه‌گری نمایندگان مجلس از دولتمردان برای اصلاح ساختاری بودجه بوده است.

- تنظیم بودجه غیرکارشناسی

تنظیم بودجه غیرکارشناسی یکی دیگر از چالش‌ها موانع اصلاح ساختار بودجه است. منظور از تنظیم بودجه غیرکارشناسی آن است که نظرات کارشناسی کمترین نقش را در فرآیند بودجه‌ریزی دارد و نظام بودجه‌ریزی کشور از بالا به پایین است. به عبارت دیگر، بودجه دستگاه‌ها بر اساس معیارهایی مانند اهمیت سیاسی دستگاه و قدرت چانه‌زنی آن‌ها تعیین شده و سپس سلسله‌مراتب اداری آن (از اعمال نظر مدیران تا بررسی سازمان مدیریت) طی می‌شود. در واقع نظرات کارشناسی کمترین اهمیت را در نظام بودجه‌ریزی داشته و هر سال نقش آن کم‌رنگ‌تر از قبل شده و جای خود را به چانه‌زنی می‌دهد.

- ناکارآمدی ترکیب درآمدهای مالیاتی در بودجه

به‌رغم آن که افزایش درآمدهای مالیاتی یکی از لازمه‌های اصلاح ساختار بودجه است، عدم تنوع پایه‌های مالیاتی موجب شده که دولت از منابع

مالیاتی مناطق آزاد، بازیگران و افزایش پایه‌های مالیاتی مرسوم در دنیا مانند مالیات بر مجموع درآمد، مالیات بر عایدی سرمایه و... تنها گوشه‌ای از سیاست‌های پیشنهادی برای اصلاح در این حوزه است که مورد غفلت قرار گرفته و تا زمانی که قواعد و قوانین معیوب بر حوزه مالیات کشور حاکم باشد، امکان استقلال بودجه از نفت وجود ندارد.

- عدم شفافیت در فرآیند بودجه‌ریزی

یکی از مهم‌ترین اقدامات پیش‌گیرانه برای مقابله با فساد در بودجه‌ریزی، تقویت شفافیت در فرآیند آن است. نبود شفافیت در فرآیند طراحی، اجرا و نظارت بر دولت از طرفی صلاحیت اختیاری دولت را در اجرا افزایش می‌دهد و از طرف دیگر امکان تحقق مفاسد اقتصادی را تشدید می‌کند. این مفاسد بیشتر از نوع اختلاس یا فیش‌های حقوقی سرسام‌آور از محل شرکت‌های دولتی است. عدم شفافیت در بودجه شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانک‌ها نیز از جمله نکات مهمی است که همواره از آن غفلت شده است. در حالی که بیش از ۷۰ درصد بودجه متعلق به شرکت‌های مذکور است ولی از دید مردم و نمایندگان آن‌ها پنهان است. یکی از اشکالات اساسی بررسی بودجه‌های سنواتی، وارد نشدن جدی مجلس به ریز ارقام درآمدی و هزینه مجموعه شرکت‌ها و بانک‌های بخش دولتی است. بنابراین می‌توان گفت این پدیده حاکی از وجود منافع دولت در طراحی بودجه نظارت‌ناپذیر است.

- وجود گروه‌های ذی‌نفع و تعارض منافع حزبی و ملی

بیشتر نمایندگان مجلس در فرآیند بودجه‌ریزی، رانت‌های حزبی و گروهی خود را بر منافع عمومی

دولت را به خود اختصاص داده است. همچنین در بخش مالیات بر درآمد، با وجود آن که درصد قابل توجهی از معاملات و فعالیت های اقتصادی در سطح مشاغل انجام می شود، مالیات وصولی از محل مالیات بر مشاغل در سطح پایینی قرار داشته و کمتر از مالیات وصولی از محل مالیات بر حقوق است. بر این اساس بسیاری از کارشناسان اقتصادی و مردم معتقدند که دولت از صاحبان درآمدهای بالا به طور متناسب مالیات نمی گیرد و همین موضوع باعث شده است تا حقوق بگیران و دهک های درآمدی متوسط و پایین، بخش عمده مالیات را بپردازند.

محدودی مالیات اخذ کند. جدول (۱)، سهم برخی منابع مالیاتی از کل منابع مالیاتی کشور را طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ نشان می دهد. ملاحظه می شود که وصول مالیات بیشتر بر مبنای مالیات های سهل الوصول است به طوری که مالیات بر اشخاص حقوقی و مالیات بر کالاها و خدمات بیشترین سهم را از درآمدهای مالیاتی دولت دارند. این در شرایطی است که، مالیات بر ثروت با وجود انجام نقل و انتقالات گسترده دارایی در سطح کشور و کسب سود و منافع آن توسط افراد، به دلیل محدودیت پایه های مالیاتی درصد کمی از درآمدهای مالیاتی

جدول ۱: سهم برخی منابع مالیاتی از کل منابع مالیاتی طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹.

سال	مالیات اشخاص حقوقی	مالیات بر درآمد	مالیات بر ثروت	مالیات بر واردات	مالیات بر کالا و خدمات
۱۳۹۰	۴۳.۹	۱۳.۸	۳.۶	۲۲	۱۶.۷
۱۳۹۱	۴۲.۹	۱۵.۹	۴	۱۹.۳	۱۷.۸
۱۳۹۲	۳۶.۴	۱۵.۴	۴.۴	۱۶.۳	۲۷.۵
۱۳۹۳	۳۳.۸	۱۳.۳	۳.۵	۱۸.۸	۳۰.۶
۱۳۹۴	۳۶.۳	۱۴.۹	۳.۱	۱۴.۶	۳۱.۲
۱۳۹۵	۳۱.۳	۱۴.۷	۲.۶	۱۸	۳۳.۳
۱۳۹۶	۳۰.۲	۱۳.۲	۲.۵	۱۹.۶	۳۴.۵
۱۳۹۷	۳۲.۷	۱۴.۶	۲.۹	۱۴.۷	۳۵.۱
۱۳۹۸	۲۷.۳	۱۸.۱	۵.۲	۱۲.۶	۳۶.۸
۱۳۹۹ ^۱	۲۳.۴	۲۰.۳	۱۰.۶	۹.۵	۳۶.۶

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه و محاسبات تحقیق.

۳. ملاحظات امنیت اقتصادی

سال های اخیر؛ در بخش قبل به برخی از آن ها اشاره شد اما شاهد تغییر محسوسی در نظام بودجه ریزی و اصلاح ساختار بودجه کشور نبوده ایم. عدم اصلاح ساختار بودجه در سال های اخیر موجب عدم قطع وابستگی بودجه به نفت و غفلت از درآمدهای مالیاتی

نظام بودجه ریزی کشور یکی از حوزه های مهم و حیاتی است که با چالش ها و مشکلات عدیده ای روبه رو است. به رغم وجود دلایل مختلف و تأکید کارشناسان اقتصادی بر اصلاح ساختار بودجه در

۱. محاسبات سال ۱۳۹۹ بر اساس پیش بینی مرکز پژوهش های مجلس از میزان تحقق درآمدهای مالیاتی در این سال است.

جمع‌بندی و پیشنهادها

بسیاری از اقتصاددانان ریشه بسیاری از چالش‌ها و مشکلات کنونی اقتصاد کشور را ناشی از کاستی‌های نظام بودجه‌ریزی کشور می‌دانند، از نظر آن‌ها معیوب بودن ساختار بودجه و عدم اصلاح آن در سال‌های گذشته تبعات منفی‌ای مانند کسری بودجه و افزایش تصاعدی بدهی‌های دولت را به همراه داشته است که باتوجه به نقش و اختیارات دولت در اقتصاد ایران، سایر متغیرهای کلان اقتصادی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. از این رو، به منظور تسریع در اصلاح ساختار بودجه و پیشگیری از تبعات منفی کسری بودجه و افزایش بدهی‌های دولت بر متغیرهای کلان اقتصادی، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- اصلاح و تعدیل معافیت‌های مالیاتی: بررسی تجارب سایر کشورها نشان می‌دهد که حمایت از فعالیت‌های اقتصادی به ندرت از مسیر اعطای معافیت‌های مالیاتی می‌گذرد و یکی از مهم‌ترین دلایل این مهم آن است که وجود چنین معافیت‌های غیرهدفمندی موجب بروز پدیده خزش معافیت‌های مالیاتی (تلاش برای معاف شدن گروه‌های مختلف) و نیز افزایش عدم شفافیت در فعالیت‌های مذکور می‌شود. در واقع بنگاه‌ها برای پرداخت مالیات کمتر به دنبال راهکارهایی برای دستکاری در درآمدهای خود می‌باشند که این امر کاهش شفافیت، ایجاد انگیزه برای رانت‌جویی و در نهایت کاهش درآمدهای مالیاتی را به همراه دارد. در ایران معافیت‌های

به‌عنوان یک منبع درآمدی پایدار شده که این اتفاق شکنندگی بودجه و تأثیرپذیری از درآمدهای نفتی و تحریم‌ها را به همراه داشته است.

بسیاری از اقتصاددانان بر این باورند که عدم اصلاح ساختار بودجه باعث شده است تا در سال‌های اخیر، دولت با کسری بودجه مزمن دست‌وپنجه نرم کند و داشتن کسری بودجه، به واسطه نقش دولت و اختیارات آن، یکی از دلایل ایجاد عدم تعادل در بخش‌های مختلف اقتصادی بوده است. بررسی‌های صورت گرفته نشان از آن دارد که در سال‌های گذشته، کسری بودجه دولت تبعاتی مانند: دست‌درازی دولت به سیستم بانکی و ایجاد محدودیت در منابع بانک‌های تجاری، برداشت از صندوق توسعه ملی و عدم تحقق پرداخت‌های عمرانی و در نتیجه آن تعویق و تأخیر در اتمام پروژه‌های عمرانی را به همراه داشته است که این موارد بالطبع آثار منفی داشته‌اند و بی‌تردید در شرایط رکود - تورمی حاکم بر اقتصاد کشور در یک دهه اخیر، بی‌تأثیر نبوده‌اند. تداوم شرایط موجود در خصوص بودجه‌ریزی، عدم اصلاح ساختار بودجه و داشتن کسری بودجه دولت می‌تواند موجب تعمیق رکود تورمی شود و تهدید جدی برای امنیت اقتصادی کشور به‌شمار می‌رود. تعمیق رکود و به دنبال آن تعطیلی بسیاری از کسب‌وکارها و افزایش بیکاری، علاوه بر آثار اقتصادی، می‌تواند تبعات اجتماعی نیز به همراه داشته باشد و حتی تهدیدکننده امنیت ملی کشور نیز باشد.

که تاکنون وجود نداشته‌اند، می‌تواند ظرفیت‌های جدیدی برای اخذ مالیات ایجاد کند و از این طریق باعث افزایش درآمدهای مالیاتی شود. در این خصوص باید دقت شود که، تعریف پایه‌های مالیاتی جدید باید به گونه‌ای طراحی شوند که فشار اقتصادی بر دهک‌های درآمدی متوسط و پایین ایجاد نکنند. مالیات بر عایدی املاک و سرمایه و مالیات بر سود سپرده‌های بانکی و ثروت مازاد از جمله پایه‌های مالیاتی است که می‌تواند باعث افزایش درآمدهای مالیاتی شود.

- **تصویب بودجه واقعی و نه کاغذی:** طی دهه‌های گذشته، بودجه کل کشور بر اساس لایحه ارائه شده از سوی دولت، در مجلس شورای اسلامی تصویب می‌شود. لیکن بسیاری از منابع لازم برای پوشش هزینه‌ها، منابع موهومی است و تحقق آن‌ها با محدودیت‌های فراوان مواجه است. لذا ضروری است دولت و مجلس منابع واقعی و در دسترس را برای تأمین هزینه‌ها در نظر بگیرند.

- **تصویب بودجه شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سالانه:** با توجه به این که بودجه شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سالانه مورد بررسی قرار نمی‌گیرد و این شرکت‌ها بودجه‌های به مراتب بیشتر از بودجه عمومی کشور را در اختیار دارند - بر اساس قانون بودجه کشور در سال ۱۳۹۹، بودجه شرکت‌های دولتی حدود ۲/۵ برابر بودجه عمومی کشور است - لذا ضروری است برای تأمین درآمدهای پایدار برای دولت، نسبت به ساماندهی بودجه شرکت‌های دولتی و

مالیاتی گستره‌ای مانند معافیت مالیاتی بخش کشاورزی، درآمد هنرمندان، درآمدهای صادراتی و معافیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی از مالیات بر ارزش افزوده وجود دارد. معافیت‌های مالیاتی با هدف حمایت از فعالیت‌های مشخصی وضع می‌شوند. لذا می‌بایست به صورت دوره‌ای میزان مؤثر بودن معافیت‌ها بررسی و تغییرات لازم در آن‌ها صورت پذیرد. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، با حذف یا تعدیل معافیت‌های غیرضروری بیش از ۲۰ هزار میلیارد تومان درآمد سالیانه جدید قابل وصول است.

- **مالیات بر درآمد شخصی:** درآمد شخصی (PIT) یکی از راهکارهای افزایش درآمدهای مالیاتی است. در شیوه اخذ مالیات به روش مالیات بر درآمد شخصی، مجموع درآمدهای یک فرد در نظر گرفته و مالیات بر آن وضع می‌شود. در اخذ مالیات جدا، افرادی که بیش از یک شغل دارند، از معافیت‌های جداگانه در هر یک از پایه‌های حقوق خود بهره می‌برند، درحالی که در مالیات بر درآمد شخصی، معافیت تنها یکبار در نظر گرفته می‌شود. از این رو یکی از ویژگی‌های مهم مالیات بر درآمد شخصی این است که امکان بهره بردن از معافیت‌های مالیاتی جداگانه از بین می‌رود؛ که علاوه بر آن که می‌تواند به افزایش درآمدهای مالیاتی منجر شود، می‌تواند بر وضعیت توزیع نیز تأثیر مثبت داشته باشد.

- **گسترش پایه‌های مالیاتی:** گسترش و تنوع بخشی به پایه‌های مالیاتی از طریق تعریف پایه‌های مالیاتی

منابع

- چارچوب اصلاح ساختار بودجه، سازمان برنامه و بودجه کشور.
  - ضرورت اصلاح و عملیاتی شدن اصلاح ساختار بودجه، مرکز پژوهش‌های مجلس.
  - اصلاح ساختار بودجه و تأکیدات رهبر انقلاب، خبرگزاری فارس.
- مدیریت هزینه‌های آن‌ها، اقدام عاجل صورت پذیرد.
- اصلاح فرآیند تصویب و تدوین قوانین بودجه**
- یک اقدام اساسی در اصلاح فرآیند تدوین و تصویب قوانین بودجه، بازبینی محل درآمدها و امکان‌سنجی تحقق درآمدهاست. این موضوع با برآورد واقع‌بینانه‌تر از درآمدها، موجب حذف هزینه‌های مازاد در لایحه بودجه می‌شود. لازم به ذکر است که این امر به مدیریت کارآمد هزینه‌ها نیاز دارد، به طوری که در زمان کمبود منابع، تمهیدات مناسبی برای بازبینی و اولویت‌بندی هزینه‌های دولت اندیشیده شود تا در مواقع کاهش درآمدهای دولت، هزینه‌های غیرضروری و دارای اولویت کمتر حذف یا به زمان افزایش درآمد موکول شود.
- ارائه اصلاحیه بودجه و شفاف‌سازی در تخصیص اعتبارات در زمان مواجهه با کمبود اعتبارات:** ارائه اصلاحیه بودجه بسیار ضروری است، به گونه‌ای که بعد از تصویب و در شرایطی که دولت با کمبود منابع مواجه می‌شود، قبل از آن‌که دولت به کاهش سهم سایر محل‌های هزینه اقدام و ردیف‌های مختلف هزینه‌ها را جابه‌جا نماید، اصلاحیه بودجه ارائه دهد. در این مرحله با اعمال دیدگاه‌های کارشناسان اقتصادی از رشد بی‌مورد هزینه‌های دولت جلوگیری به عمل می‌آید و تا حد ممکن هزینه‌های اضافی دولت را حذف می‌کند.

